

KESİN VADELİ İŞLEMLERDE İFA ETMEME: TEMERRÜT VE İMKÂNSIZLIK

Dr. A. Dilşad KESKİN*

ÖZET

Kesin vadeli işlem, ifanın belirli bir anda ya da belirli bir ana kadar gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğu işlemdir ve mutlak kesin vadeli işlem ve nispi kesin vadeli işlem olmak üzere iki farklı biçimde ortaya çıkabilir. Mutlak kesin vadeli işlemlerde, ifa zamanı edimin bir unsuru halinde getirilmiş olduğundan, gecikmiş ifa, ifa sayılmaz. İfa zamanının geçirilmesi, edimin imkânsızlaşmasına yol açar. Nispi kesin vadeli işlemlerde ise ifa zamanı önemlidir, ancak sonraki ifa da sözleşmenin amacına hizmet etmektedir. Bu sebeple gecikmiş ifa, temerrüt hükümlerine tabidir.

Anahtar Kelimeler: Kesin Vadeli İşlem, Temerrüt, İmkânsızlık, Süre, Wade.

ZUSAMMENFASSUNG

Ein Fixgeschäft ist ein Rechtsgeschäft, bei dem die Leistung zu einem oder bis zu einem bestimmten Zeitpunkt erbracht werden muss. Es gibt zwei Arten von Fixgeschäften: absolutes Fixgeschäft und relatives Fixgeschäft. Bei dem absoluten Fixgeschäft gehört die Leistungszeit zum Vertragsinhalt, so dass eine verspätete Leistung keine Erfüllung mehr darstellen kann. Bei Nichteinhaltung der Frist tritt Unmöglichkeit ein. Beim relativen Fixgeschäft ist die Einhaltung der vereinbarten Leistungszeit ebenfalls von wesentlicher Bedeutung. Anders als beim absoluten Fixgeschäft ist beim relativen Fixgeschäft die Leistung aber nachholbar, da auch durch eine verspätete Leistung der Vertragszweck noch erbracht werden kann. Eine verspätete Leistung ist noch möglich, mit Ablauf der Leistungszeit gerät der Schuldner aber in Verzug.

Schlüsselwörter: Fixgeschäft, Verzug, Unmöglichkeit, Frist, Termin.

* Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Özel Hukuk Araştırma Görevlisi.

I. GİRİŞ

Borçlu, borcunu alacaklı ile arasındaki borç ilişkisinde belirlenen esaslara uygun şekilde yerine getirmekle yükümlüdür. Buna göre borçlanılan edimin, her yönden borca uygun olarak -gereği gibi- ifası zorunludur. İfanın tam ve doğru bir biçimde gerçekleştirilmesi, taraflar arasındaki borç ilişkisinde tespit edilmiş olan esaslara uygun olması, başka bir ifadeyle taraflarca kararlaştırılmış “belirli bir tarzda” gerçekleştirilmesi anlamına gelir. İfanın tarzı (Erfüllungsmodalität) ya da ifanın unsurları olarak isimlendirilen bu esaslar, ifanın konusu, ifanın tarafları, ifa yeri ve ifa zamanı olarak sıralanabilir¹.

Borç ilişkilerinde vade meselesi, ifanın unsurlarından “ifa zamanı” (Erfüllungszeit) ile ilgilidir. İfa zamanı, bir yandan alacaklının borçludan ifa talebinde bulunabileceği, borçlunun da edimini yerine getirmeye mecbur olduğu zamanı, bir yandan da borcun borçlu tarafından ifa edilebileceği, alacaklının da, haklı bir sebep bulunmadıkça, ifa amacıyla kendisine sunulan edimi kabul etmek zorunda olduğu anı gösterir².

BK m. 74 hükmüne göre kural, borcun doğar doğmaz, hemen ifasının talep edilebilmesidir. Bununla birlikte borcun, taraflar arasındaki anlaşma, işin mahiyeti veya bir kanun hükmü gereği vadeye bağlı olması da mümkündür³. Borcun ifası için vade kararlaştırılması, borcun doğumu anı ile ifa zamanının birbirinden ayrılması anlamına gelir. Böylece vadeye bağlanmış bir borçta alacaklı, borcun ifasını ancak vade gelince talep edebilir⁴; başka bir ifadeyle borç, vadenin gelmesi ile muaccel olur⁵. Taraflar, vadeyi çoğu kez borçlunun yararına olmak üzere kararlaştırırlar. Bu sebeple borçlunun, kendi lehine konulmuş bir yetkiden vazgeçerek vaktinden önce ifada bulunması mümkündür. Ancak alacaklının, ifa teklifini kabul etmeye mecbur olması için, ifanın vaktinde yapılmasında “akdın hükmünden veya mahiyetinden veya hal icabından” anlaşılan özel bir menfaati bulunmaması gerekir⁶.

¹ EREN, 875.

² GUHL, 218; HUGUENIN, 128; SCHWENZER, 46; EREN, 907; OĞUZMAN/ÖZ, 247; von TUHR/ESCHER, 45.

³ GAUCH/SCHLUEP, 26; EREN, 908.

⁴ Zaman süreci içindeki belirli bir anı ifade eden ve borcun ne zaman ifa edileceğini gösteren “vade” (Termin) ile belirli bir zaman aralığını, bir zaman bölümünü ifade eden “süre” (Frist) birbirinden farklı iki kavramdır. Vade ifa fiilinin gerçekleştirileceği belirli bir zaman birimi veya kesittir ve sürenin zaman yönünden son sınırını oluşturur. Buna karşılık süre, ifa fiilinin ne kadar zaman içinde yapılacağı sorusunun cevabıdır (EREN, 908; GAUCH/SCHLUEP, 26).

⁵ von TUHR/ESCHER, 46; FEYZİOĞLU, 118; EREN, 908.

⁶ Bazı durumlarda borçlunun borcunu vadeden önce ifa etmesi mümkün değildir. Buna karşılık alacaklı, borçludan ifa talebinde bulunabilir. Nitekim BK m. 466/I ve BK m. 467/I’de durum böyledir.

Vade, temerrüt halinin doğumu ve alacaklının temerrütten kaynaklanan haklarını kullanma biçimi üzerindeki etkisine göre, üç çeşittir⁷. Bunlardan olağan vade (gewöhnliche Fälligkeitstermin); temerrüdün gerçekleşmesi için, vadenin gelmesine ek olarak alacaklının ayrıca bir ihtarda bulunmasının gerektiği vadedir. Burada borç vadenin gelmesiyle birlikte muaccel olur; alacaklı ifa talebinde bulunabilir, borçlu da borcunu ifa etmek zorundadır. Ancak alacaklının ihtarına kadar, temerrüt söz konusu olmaz⁸. Vadenin ikinci çeşidini oluşturan belirli vade (Verfalltag), muacceliyet ile temerrüdün birlikte gerçekleşeceği tarihtir. Belirli vadeli işlemlerde borç, vadenin gelmesiyle muaccel olur. Vadenin gelmesine rağmen borcunu ifa etmeyen borçlu da, alacaklının ihtarına gerek kalmaksızın, kendiliğinden mütemerrit duruma düşer⁹. Vadenin üçüncü çeşidi kesin vadedir (Stichtag). Kesin vade, bir yandan borcun muaccel olacağı ve temerrüdün ortaya çıkacağı anı gösterir, bir yandan da alacaklının, temerrütten kaynaklanan seçimlik haklarını, borçluya ek süre tayin etmesine gerek kalmaksızın kullanabilmesine imkân verir¹⁰.

Kesin vadeli işlemlerde, ifanın kararlaştırılan vadede gerçekleştirilmemesi durumunda hangi hükümlerin uygulanacağı tartışmalıdır. Vadenin gelmiş olmasına rağmen borçlunun edimini yerine getirmemesi, başka bir ifade ile ifanın gecikmesi, kural olarak (diğer şartların da gerçekleşmesiyle) borçlunun temerrüde düşmesi sonucunu doğurur¹¹. Ancak özellikle, ifa zamanının taraflarca edimin muhtevasına dâhil edilmiş olduğu kesin vadeli işlemlerde, kararlaştırılan vadede ifa edilmeyen edimin daha sonraki bir tarihte ifa edilmesinin mümkün olmadığı, dolayısıyla bu tür işlemler bakımından, borçlunun edimini zamanında ifa etmemesi durumunda artık temerrüt değil, imkânsızlık hükümlerinin uygulanması gerektiği ileri sürülmüştür¹².

II. KESİN VADELİ İŞLEMİN TANIMI

Borçlar Kanununda kesin vadeli işlemlere, iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde borçlunun temerrüdünü düzenleyen iki ayrı hüküm ile değinilmiştir. Bunlardan BK m. 101'e göre, muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarı ile temerrüde düşer. Bununla birlikte, borcun ifa edileceği gün taraflarca kararlaştırılmış veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka istinaden, taraflardan biri, bunu usulen bir ihbarda bulunmak

⁷ EREN, 909; GUHL, 218.

⁸ von BUREN, 374; EREN, 910; FEYZİOĞLU, 120.

⁹ FIKENTSCHER, 213; SCHWENZER, 445; von TUHR/ESCHER, 136; EREN, 910; OĞUZMAN/ÖZ, 300; GUHL, 220; GAUCH/SCHLUEP, 169.

¹⁰ EREN, 910; von TUHR/ESCHER, 53; GUHL, 220; FIKENTSCHER, 213; von BUREN, 373.

¹¹ SCHWENZER, 47; HUGUENIN, 106; FIKENTSCHER, 213.

¹² DURAL, 104; FIKENTSCHER, 221; LARENZ, 252.

suretiyle tespit etmişse, temerrüt halinin doğumu için, belirlenen bu günün gelmesi yeterlidir. BK m. 107 ise iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan birinin temerrüdü halinde diğerinin temerrütten doğan haklarını kullanabilmesini “münasip bir mehil tayini”ne bağlayan BK m. 106’nın istisnalarını belirler ve “sözleşmenin hükümlerine göre borcun tayin ve tespit edilen bir zamanda veya muayyen bir mehil içinde ifa edilmesinin lazım geldiği” halleri de mehil tayinine gerek olmayan haller arasında zikreder.

Bu hükümlere bakılarak öncelikle tespit edilebilecek husus, kesin vadeli işleme Borçlar Kanununda, iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdeki borçlu temerrüdünde özel bir durum olarak değinilmiştir¹³. Anılan hükümlerden yola çıkılarak ulaşılabilecek bir diğer husus ise, kesin vadeli işlemin söz konusu olabilmesi için, ifanın mutlaka önceden belirlenmiş bir tarihte ya da süre içerisinde gerçekleştirilmesinin zorunlu kılınması gerekliliğidir ki bu tespit, kesin vadeli işlemlerde ifa zamanı ile edim arasında bir ilişki kurulduğunu gösterir¹⁴. Edimin kararlaştırılan vadeden daha önce ya da daha sonra ifası, tarafların söz konusu sözleşmeyi yapmakla güttükleri gayeyi tehlikeye düşürür; zira kesin vadeli işlemde edimin belirli bir zamanda ifa edilmesine özel bir önem atfedilmektedir¹⁵. Bu iki husus dikkate alındığında kesin vadeli işlemler; “taraflarca borçlanılan edimin belirli bir vadede veya belirli bir süre içinde ifa edilmesinin ve sonraki ifanın kabul edilmeyeceğinin kesin olarak kararlaştırıldığı işlemler” şeklinde tanımlanabilir¹⁶.

III. KESİN VADELİ İŞLEMİN ÖZELLİKLERİ

Kesin vadeli işlemlerin iki temel özelliği, ifa zamanının kesin olarak belirlenmesi ve tarafların, ifanın mutlaka kesin olarak belirlenmiş bu ifa zamanında gerçekleştirileceğini kararlaştırmış olmalarıdır¹⁷.

¹³ SELİÇİ, 92.

¹⁴ MEDICUS, 143.

¹⁵ FIKENTSCHER, 221; LARENZ, 252; EREN, 1069; MEDICUS, 6.

¹⁶ Kesin vadeli işlemlerde de tıpkı belirli vadeli işlemlerde olduğu gibi, taraflarca belli bir ifa tarihi veya belli bir ifa süresi tespit edilmektedir. Ancak yalnızca ifanın gerçekleşmesi gereken vade veya sürenin belirli oluşu, kesin vade ile belirli vadeyi birbirinden ayırmak için yeterli değildir. Bundan başka sözleşmede, kararlaştırılan vadede gerçekleştirilmeyen ifanın daha sonra kabul edilmeyeceği hususunun da, açıkça ya da örtülü olarak kararlaştırılması ya da bu durumun edimin mahiyetinden anlaşılması gerekir. Böylece sonraki ifanın başlangıçta önlenmiş oluşu, kesin vadeli işlemlerin ayırt edici özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu duruma dayanılarak, kesin vade için “nitelikli belirli vade” (qualifiziertes Verfalltag) ifadesi de kullanılmıştır (GAUCH/SCHLUEP, 171; HUGUENIN, 107; TUNÇOMAĞ, 513).

¹⁷ HUGUENIN, 107.

A. İfa Zamanı Kesin Olarak Belirlenmiş Olmalıdır

Kesin vadeli işlemin varlığından söz edilebilmesi için, öncelikle edimin yerine getirileceği vade veya sürenin kesin olarak belirlenmesi gerekir¹⁸. Bu belirleme, kural olarak ifanın gerçekleşmesi gereken tarihin açıkça zikredilmesi suretiyle yapılır¹⁹. Bununla birlikte, sözleşmenin böyle bir tarihin hesaplanabilmesi için gerekli bilgileri içermesi de, ifa zamanının kesin olarak belirlenmiş sayılması için yeterlidir²⁰.

B. Sonraki İfanın Kabul Edilmeyeceği Kararlaştırılmış Olmalıdır

Sözleşmenin kesin vadeli işlem niteliği, tarafların kesin bir vade veya süre belirlemenin yanında, ifanın mutlaka bu vade veya sürede gerçekleşmesi gerektiğini de kararlaştırmış olmalarına bağlıdır²¹. Böyle bir anlaşma ile sonraki ifa imkânı, taraflarca peşinen ortadan kaldırılmış olur²². Kesin vadeli işlemlerde, edimin kararlaştırılan zamanda ifa edilmesi taraflar için özellikle önemlidir. Bu sebeple taraflar, sonraki ifanın ifa sayılmayacağını ve alacaklının edimi kabul etmeyeceğini başlangıçta kararlaştırmaktadırlar²³.

¹⁸ EREN, 1069; TUNÇOMAĞ, 513; GUHL, 220; von BUREN, 373; SELİÇİ, 99; ALTUNKAYA, 122; von TUHR/ESCHER, 150.

¹⁹ Sözleşmede ifa için açıkça bir takvim günü kararlaştırılmış olmasının kesin vade anlamına geldiği yönünde kararlardan örnekler için bkz. Yarg. 15. HD., 2005/7465 E., 2005/6764 K., 12.12.2005 T.; Yargıtay 15. HD., 2004/1070 E., 2004/1820 K., 31.03.2004 T. (www.kazanci.com.tr). Taraflarca kullanılan “en geç”, “mutlaka”, “kesinlikle”, “tam olarak” gibi ifadelerin de kesin vadeye işaret ettiğine ilişkin olarak bkz. Yarg. 13. HD., 2003/1090 E., 2003/5653 K., 06.05.2003 T.; Yarg. 13. HD., 2005/4015 E., 2005/6575 K., 18.04.2005 T. (www.kazanci.com.tr).

²⁰ von TUHR/ESCHER, 152; SELİÇİ, 95. Yargıtay, ücretin iş sahibi tarafından her ay peşin olarak ödeneceğinin kararlaştırıldığı sözleşmede tespit edilen vadeyi kesin vade şeklinde nitelendirmiştir (Yarg. 13. HD., 2002/1668 E., 2002/4081 K., 15.04.2002 T.). Kira bedellerinin üçer aylık dönemler halinde peşin olarak tahsil edileceğinin kararlaştırılması da kesin vade olarak değerlendirilmiştir (Yarg. 13. HD., 2002/13043 E., 2003/527 K., 23.01.2003 T.). Kararlar için bkz. www.kazanci.com.tr.

²¹ Kesin vadeli işlemin varlığı için aranan şartlar, BK m. 187/I hükmü ile ticari satışlar bakımından hafifletilmiştir. Buna göre ticari işlem niteliği taşıyan bir menkul alım-satımında, tarafların satıcının borcu için bir teslim tarihi kararlaştırmış olmaları ve satıcının da temerrüde düşmüş olması halinde, kesin vadeli işlemin varlığı lehine bir karine söz konusudur. Alıcı, satışın ticari nitelikte olduğunu ve belirli bir teslim tarihinin kararlaştırıldığını ispat ettiği takdirde, işlemin kesin vadeli işlem olduğuna dair karine geçerli olur. Böyle bir sözleşmede açıkça belli edilmiş olmasına rağmen vadenin kesin olmadığını, zira alıcının sonraki teslim rıza gösterdiğini ileri süren satıcı, iddiasını ispatlamakla yükümlüdür (TUNÇOMAĞ, 513; SELİÇİ, 103; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, 1273).

²² GUHL, 220; EREN, 1069; FEYZİOĞLU, 259; GAUCH/SCHLUEP, 26; von TUHR/ESCHER, 151. “20 aylık sürenin sonu ifadesinden yirminci ayın sonu olarak kesin bir tarihin belirlenmiş olduğu anlaşılmalıdır. ...bu tarihte ifa yerine getirilmediği takdirde de ifanın daha sonra yapılamayacağını taraflarca kararlaştırılmış olduğunun kabulü zorunlu olmaktadır.” Yarg. 13. HD., 1994/8865 E., 1994/9312 K., 27.10.1994 T. (www.kazanci.com.tr).

²³ EREN, 1069; SCHWENZER, 431; TUNÇOMAĞ, 517; SELİÇİ, 98.

Kesin bir vade belirlenmiş olmakla birlikte, sözleşmeden ifanın mutlaka bu tarihte gerçekleştirilmesi gerekliliği anlaşılacağı takdirde, artık kesin vadeli işlemin varlığı kabul edilmez²⁴. Bununla birlikte bu gerekliliğin sözleşmede açıkça ifade edilmiş olması zorunlu değildir. İşlemin kesin vadeli olduğu, iradeyi belirtici olgulardan da anlaşılabilir²⁵. Sözleşmenin konusunu, niteliği gereği ancak kısa bir süre için kullanılabilir ya da çok kısa süreler içinde kıymet değişikliklerine maruz kalacak şeylerin oluşturması durumunda, taraflarca kesin bir vade kararlaştırılmış olması, kesin vadeli işlemin varlığına karinedir. Benzer şekilde, sözleşmede ifa zamanının tarih ve saat itibarıyla belirlenmiş olması da, işlemin kesin vadeli olduğunu gösterir²⁶.

IV. KESİN VADELİ İŞLEMİN TÜRLERİ

Kesin vadeli işlemler, taraflarca ifa zamanının edime dâhil olmadığı genel kuralının dışına çıkılarak, sözleşmede ifa zamanına özel bir önem atfedilmesi ve böylece ifa zamanı ile edim arasında bir ilişki kurulması halinde söz konusu olur. Kesin vadeli işlemlerin sınıflandırılmasında ifa zamanına ne kadar önem verildiği, başka bir ifade ile ifa zamanı ile edim arasında kurulan bu ilişkinin sıklığı esas alınmalıdır. Gerçekten, kesin vadeli işlemlerin bir kısmında, ifanın ne zaman gerçekleşeceği meselesi, sözleşmenin temel meselesi durumundadır. Belirlenen tarihte gerçekleşmeyen ifa, artık sözleşmeden elde edilmek istenen menfaatin tamamıyla ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Buna karşılık bazı kesin vadeli işlemlerde, her ne kadar taraf iradeleri ifanın belirlenen kesin bir vadede ya da süre içerisinde gerçekleştirilmesine yönelmiş ise de, belirlenen tarihten sonra gerçekleşecek ifa, gecikmiş olmasına rağmen, alacaklının menfaatine hizmet eder²⁷. Doktrinde bu iki tip kesin vadeli işlemi ifade etmek üzere “mutlak kesin vadeli işlem” (absolute Fixgeschäft) ve “nispi kesin vadeli işlem” (relative Fixgeschäft) kavramları kullanılmıştır²⁸.

²⁴ İfanın yalnızca borçlanılan edimin belirlenen tarihte yerine getirilmesiyle gerçekleşmiş olacağı hususunda bir anlaşma bulunmadıkça, sözleşmede bir vadenin kararlaştırılmış olması, belirli vadeli işlemin varlığına işaret eder (ALTUNKAYA, 121; von TUHR/ESCHER, 151; EREN, 1051). Her ne kadar belirli vadeli işlemlerde de borçlunun temerrüde düşmesi için ayrıca ihtarda bulunulması gerekli değilse de, alacaklının temerrütten doğan haklarını kullanabilmesi için ek süre tayini zorunludur (von TUHR/ESCHER, 151; EREN, 1052).

²⁵ BECKER, 564; EREN, 1069.

²⁶ SELİÇİ, 100; BECKER, 564.

²⁷ DURAL, 103; SCHWENZER, 47; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, 909; OĞUZMAN/ÖZ, 108; TUNÇOMAĞ, 471; EREN, 998.

²⁸ SCHWENZER, 47; GAUCH/SCHLUEP, 170; GUHL, 220. Kesin vadeli işlemlerin dar anlamda (gerçek anlamda) ve geniş anlamda (gerçek olmayan) kesin vadeli işlemler şeklinde sınıflandırılmasına da rastlanmaktadır (DURAL, 103).

Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt Ve İmkânsızlık

Kesin vadeli işlemlerin bu şekilde iki farklı başlık altında değerlendirilmesini öngören yaklaşımın, doktrinde bütünüyle kabul görmüş olmadığını belirtmek gerekir. Mutlak kesin vadeli işlem ve nispi kesin vadeli işlem ayrımı, bazı yazarlarca gereksiz bulunmaktadır²⁹. Buna göre kesin vadeli işlem, doğuracağı sonuç yönünden tek bir kavramdır ve kanunda BK m. 101 ve BK m. 107/b. 3 hükümleri ile borçlu temerrüdünde özel bir durum olarak düzenlenmiştir³⁰.

Kanaatimizce kesin vadeli işlemlerin, mutlak kesin vadeli işlemler ve nispi kesin vadeli işlemler şeklinde sınıflandırılması isabetlidir. Kanun koyucu, iki tarafa tam borç yükleyen sözleşmelerde borçlu temerrüdünü düzenlerken, borçlunun ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşeceği ve alacaklının da ek süre tayin etmek zorunda olmaksızın seçimlik haklarını kullanabileceği bir durum olarak, kesin vadeli işlemlerden söz etmiştir. İlgili hükümler, kesin vadeli işlemlerde temerrüdün hangi sonuçları doğuracağını gösterir; ancak kesin vadeli işlemi, iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde borçlu temerrüdünde özel bir durumdan ibaret görmek için yeterli değildir. Bu hükümlerin, edimin mahiyetinin sonraki ifayı engellediği durumların kesin vadeli işlemlerin dışında tutulması için geçerli sebep oluşturamayacağı da ortadadır. Sonraki ifanın, taraflar arasındaki anlaşma ya da edimin mahiyeti gereği mümkün olmadığı durumları kesin vadeli işlemlerin dışında tutarak, kesin vadeli işlemlerin sadece kanundaki düzenleme ile sınırlı olduğunu ileri sürmek, gereksiz bir kavram kargaşası da yaratır. Esasen “mutlak kesin vadeli işlem” kavramı kabul edilmese bile, borçların ifa zamanı açısından sınıflandırılmasında, ifa zamanı kesin olarak kararlaştırılmış ve sonradan ifası mümkün olmayan borçların, (nispi) kesin vadeli işlemler dışında, ayrı bir başlık altında ele alınması gerekmektedir³¹. Zira ifa zamanının edimin unsurlarından biri haline getirildiği işlemlerle, sonraki ifanın da sözleşmenin amacına hizmet edeceği kesin vadeli işlemlerin, aynı hükümlere tabi tutulması beklenemez³². Bütün bu hususlar dikkate alındığında, taraflarca ifa için kesin

²⁹ ALTUNKAYA, 125; SELİÇİ, 96; AKINCI, 207; von TUHR/ESCHER, 151; BECKER, 564.

³⁰ SELİÇİ, 92.

³¹ TUNÇOMAĞ, 388; OĞUZMAN/ÖZ, 247; von TUHR/ESCHER, 53. Özellikle sonraki ifanın edimin mahiyeti gereği imkânsız hale geldiği durumların “kesin vadeli işlem” olarak nitelendirilmesi için bkz. MEDICUS, 6.

³² Nitekim edimin mahiyeti gereği sonraki ifanın mümkün olmadığı durumları “sonradan ifa edilemez borçlar” başlığı altında ele alan TUNÇOMAĞ, kesin vadeli işlemleri incelerken, kesin vadeli sözleşmelerde zamanın, işlemin önemli bir unsuru haline getirilmiş olduğunu belirtmiş, ardından “mutlak kesin vadeli işlem” kavramını kullanmadan, “eğer zamana daha fazla bir önem verilmiş ve zaman, sözleşmenin esaslı unsuru haline getirilmişse, bu takdirde temerrüt değil de, sonraki imkânsızlıkla ilgili hükümler (BK 96 veya 117) uygulanacaktır” tespitinde bulunmuştur (TUNÇOMAĞ, 517).

bir vade veya sürenin belirlendiği işlemlerin, ifa zamanı ile edim arasında kurulmuş ilişkinin niteliği dikkate alınarak sınıflandırılması zorunlu hale gelmektedir³³.

A. Mutlak Kesin Vadeli İşlem

Mutlak kesin vadeli işlemler, sözleşmenin amacının ve alacaklının sözleşmeden beklediği menfaati elde edebilmesinin, ifanın zamanında gerçekleştirilmesine bağlanmış olduğu işlemlerdir. Bu türden işlemlerde sözleşmenin yapılmasıyla ulaşılmak istenen amaç, edimin konusunu belirleyecek şekilde taraflar arasındaki borç ilişkisinin muhtevasına dâhil edilmiş ve sözleşmenin amacının gerçekleşebilmesi, ifanın belirli bir zamanda yapılmasına bağlanmış; böylelikle ifa zamanı, edimin unsurlarından biri haline getirilmiştir³⁴. Bu sebeple belirlenen ifa zamanının geçmesi, edimin konusu itibarı ile de değişmesi sonucunu doğurur ve kararlaştırılan tarihten sonra gerçekleştirilen ifa, artık sözleşme ile borçlanılmış olan edimin yerine getirilmesi niteliğinde olamayacağından, ifa niteliğini taşımaz³⁵.

Mutlak kesin vadeli işlemlere örnek olarak bir taksi şoförünün müşterisini saat altıda kalkacak uçağa yetiştirme borcu, bir piyanistin belirli bir zamanda gerçekleştirilecek konserde kararlaştırılan parçaları çalma borcu ya da bir terzinin sipariş edilen gelinliği düğünden önce teslim etme borcu verilebilir³⁶. Taksinin havaalanına saat yedide ulaşması, piyanistin söz konusu eserleri konser tarihinden sonra icra etmesi, terzinin gelinliği düğün tarihine yetiştirememesi halinde daha sonra yapılacak ifa ile alacaklının sözleşmeden beklediği menfaati elde etmesi düşünülemez. Bütün bu örneklerin ortak özelliği, ifa zamanının edime dâhil edilmiş

³³ Kesin vadeli işlemleri ifa zamanının geçmesi ile ifanın imkânsızlaştığı hallerden ayırmak gerektiğini belirten aksi görüş için bkz. **VON TUHR/ESCHER**, 151, dpn. 67; **SELİÇİ**, 94. Bu fikre göre kesin vadeli işlemler, borçlar kanunu sistematığında iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde temerrüt halinde söz konusu olurlar. Kesin vadeli işlemlerin özelliği ise tarafların BK m. 107/3 hükmü uyarınca edimin ancak kesin bir vadede veya sürede yerine getirilmesi hususunda anlaşmış olmaları ve borçlunun temerrüdü halinde alacaklının süre tayinine lüzum kalmadan BK m. 106/II'deki haklarını kullanabilmesidir. Kesin vadeli işlemlerde alacaklının aynen ifayı talep etmesi her zaman mümkündür, ifa zamanının geçmesi ifa imkânsızlığı doğurmaz. Kanaatimizce nispi kesin vadeli işlemler bakımından bu açıklamaların isabeti tartışılmaz. Bununla birlikte ifa zamanının geçmesinin ifanın imkânsızlaşması sonucunu doğurduğu haller mutlak kesin vadeli işlemler sınıfında değerlendirildiği takdirde, alacaklının her zaman aynen ifayı talep etme hakkının bulunduğunu savunmak mümkün olmayacaktır. Aynı yönde bkz.: **HUGUENIN**, 107; **GAUCH/SCHLUEP**, 171.

³⁴ **ALTUNKAYA**, 123; **GAUCH/SCHLUEP**, 171; **HUGUENIN**, 107; **OĞUZMAN/ÖZ**, 408; **DURAL**, 103; **TUNÇOMAĞ**, 517.

³⁵ **GUHL**, 220; **SCHWENZER**, 47; **GAUCH/SCHLUEP**, 172; **BAŞPINAR**, 123; **ALTUNKAYA**, 122; **DURAL**, 103.

³⁶ **SELİÇİ**, 93; **GAUCH/SCHLUEP**, 172; **GUHL**, 220; **SCHWENZER**, 47; **DURAL**, 105; **ALTUNKAYA**, 123.

Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt Ve İmkânsızlık

olması ve ifanın, ancak edim kararlaştırılan zamanda yerine getirildiği takdirde gerçekleşmiş sayılmasıdır.

B. Nispi Kesin Vadeli İşlem

Taraflarca bir ifa zamanı kararlaştırılmış olmasının, yalnızca edimin ifa tarzını belirleyen bir anlaşma niteliği taşıdığı kesin vadeli işlemler, “nispi” ya da “gerçek anlamda”, “dar anlamda” kesin vadeli işlemlerdir³⁷.

Nispi kesin vadeli işlemlerde alacaklı, zaman yönünden bir sınırlamaya tabi olmaksızın edimin ifasını talep edebilir³⁸. Sözleşmede kararlaştırılmış olan kesin vade veya süre, her ne kadar ifanın gerçekleştirilmesi gereken zamanı gösterirse de, borçlunun edimini bu tarihte ifa etmemesi durumunda, sonradan yapılacak ifanın artık alacaklıyı tatmin etmeyeceği söylenemez. Kararlaştırılan vade ya da süre alacaklı için önemli olmakla birlikte, ifanın bu vade ya da süreden sonra yapılması da mümkündür³⁹. Buna göre nispi kesin vadeli işlemler, ifa için kesin bir tarihin kararlaştırıldığı, ancak borçlanılan edimin sonradan ifasının da sözleşmenin amacına hizmet edeceği işlemler olarak ortaya çıkar⁴⁰. Esasen BK m. 107/3 de bu durumu düzenlemekte ve sözleşmenin hükümlerine göre borcun tayin ve tespit edilen bir zamanda veya muayyen bir mehil içinde ifa edilmesinin lazım geldiği hallerde, alacaklının ayrı bir mehil tayin etmeksizin, BK m. 106/II’de kendisine tanınmış olan haklardan yararlanabileceğini hükme bağlamaktadır⁴¹.

V. KESİN VADELİ İŞLEMLERDE İFA ETMEME: TEMERRÜT VE İMKÂNSIZLIK

Bir borç ilişkisinde ifanın taraflar arasındaki anlaşmaya uygun olarak, kararlaştırılan zamanda, tam ve doğru bir biçimde gerçekleştirilmemesinin sonucu temerrüttür (Verzug)⁴². Temerrüt durumu, borçlunun borçlanılan edimi zamanında yerine getirmemek suretiyle, borca aykırı olarak, ifada gecikmesini ifade eder; dolayısıyla sonraki ifanın borca aykırı olmasına sebebiyet veren anlaşma, yalnızca

³⁷ SCHWENZER, 47; ALTUNKAYA, 122; OĞUZMAN/ÖZ, 247; SELİÇİ, 94; DURAL, 103.

³⁸ EREN, 1070; GAUCH/SCHLUEP, 171; HUGUENIN, 107; ALTUNKAYA, 122; DURAL, 103.

³⁹ OĞUZMAN/ÖZ, 247, dpn. 195; SCHWENZER, 47; LARENZ, 283; DURAL, 103.

⁴⁰ Mutlak kesin vadeli işlemlerde ifa zamanının geçmesi hem borcun ifa edilebilirliğini hem de alacaklının ifayı talep hakkını ortadan kaldırır. Borçlu, vadeden sonra alacaklının talebi olsa bile edimini ifa edemez, alacaklı da sonraki ifayı isteyemez. Oysa nispi kesin vadeli işlemlerde ifa zamanı geçirilmiş olsa da alacaklının her zaman ifayı talep etme hakkı vardır. Borçlu da alacaklının talebi üzerine edimini ifa etmek zorundadır (SELİÇİ, 94).

⁴¹ SELİÇİ, 95; MEDICUS, 143.

⁴² FIKENTSCHER, 212; OĞUZMAN/ÖZ, 283; von TUHR/ESCHER, 135; EREN, 1046.

ifanın tarzına ilişkin bir anlaşma olma niteliği taşıdığı ölçüde, temerrütte ifa mümkündür⁴³. Kararlaştırılan vadenin niteliği, bu sonucu etkilemez. Bununla birlikte ifa zamanının edimin bir unsuru haline getirildiği borç ilişkileri açısından durum farklıdır. Mutlak kesin vadeli işlemler olarak isimlendirdiğimiz bu tür borç ilişkilerinde ifanın gecikmesi, sonraki imkânsızlık (Unmöglichkeit) hükümlerinin uygulama alanı bulmasına yol açar⁴⁴. Buna göre kesin vadeli işlemlerde ifanın zamanında gerçekleştirilmemesi, ifa zamanına ilişkin anlaşmanın niteliğine göre, temerrüt ya da imkânsızlık sonuçlarını doğurabilir.

A. Kesin Vadeli İşlemlerde Temerrüt ve Sonuçları

Kesin vadeli işlemlerde temerrüt, nispi kesin vadeli işlemlerde, ifanın borca aykırı bir şekilde geciktirilmesinin sonucu olarak ortaya çıkar⁴⁵. BK m. 101/II hükmü, kesin vadeli işlemlerde borçlunun ihtara lüzum olmaksızın (ohne Mahnung) temerrüde düşeceğini öngörmektedir. Buna göre sözleşmede ifa zamanı olarak tayin edilen günün gelmesi, temerrüt halinin doğumu için yeterlidir⁴⁶.

Kesin vadeli işlemler, borçlunun temerrüde düşmesinden sonra alacaklının seçimlik haklarını kullanması açısından da özellik arz eder. Kural olarak iki tarafa tam borç yükleyen sözleşmelerde alacaklının seçim hakkını kullanabilmesi, borçluya borcu ifa etmesi için uygun bir süre (Nachfrist) tayin etmesine bağlıdır⁴⁷. Ek süre tayini, borcun ertelenmesi anlamına gelmez ve temerrüt durumunu sona erdirmez. Ancak ek süre tayin etmekle, borçluya temerrüdün ağır sonuçlarından kurtulması için son bir fırsat verilmiş olur⁴⁸. Süre tayininin sözleşmeden doğan bir hakkın yerine getirilmesini amaçlaması ve tanınan sürenin, borçlunun ne zaman ifada bulunacağını kesin olarak bilmesine imkân sağlayacak şekilde açık olması gerekir. Alacaklının ek süre tayin ettiği irade açıklamasında “derhal”, “vakit geçirmeksizin” veya “uygun bir süre içinde” ifa talebinde bulunması halinde, ek sürenin açık olması şartı yerine

⁴³ EREN, 1046; von TUHR/ESCHER, 135; FIKENTSCHER, 213.

⁴⁴ GUHL, 220; SCHWENZER, 47; SELİÇİ, 94.

⁴⁵ SELİÇİ, 94; SCHWENZER, 47; TUNÇOMAĞ, 388; OĞUZMAN/ÖZ, 247; ALTUNKAYA, 122; EREN, 1070; GAUCH/SCHLUEP, 184; HUGUENIN, 107.

⁴⁶ Kesin vadeli işlemlerin özelliği gereği, temerrüt durumu kesin vade veya sürenin gerçekleşmesiyle birlikte sona erer. Böylece kesin vadeli işlemlerde gecikme süresi, neredeyse hiç söz konusu olmamaktadır. Bununla birlikte Borçlar Kanununun sistematigi dikkate alınarak borçlunun bir an da olsa temerrüde düştüğünün ve alacaklının BK m. 106/II'deki seçimlik haklarının da o anda temerrüdün sonucu olarak meydana geldiğinin kabul edilmesi gerekliliği için bkz. SELİÇİ, 105.

⁴⁷ FIKENTSCHER, 219; SCHWENZER, 449; BECKER, 36; GAUCH/SCHLUEP, 180; GUHL, 233; MEDICUS, 180.

⁴⁸ SCHWENZER, 449; EREN, 1067.

getirilmiş sayılmaz⁴⁹. Borçlunun temerrüde düştüğü borç ilişkisinin kesin vadeli bir işlem olması durumunda ise, seçim hakkının kullanılabilmesi için ek süre tayini gerekmez. Esasen bu husus, kesin vadeli işlemleri belirli vadeli işlemlerden de ayırmaktadır. Belirli vadeli işlemlerde vade veya sürenin dolmasıyla borçlu, ihtara gerek olmaksızın, kendiliğinden mütemerrit olur. Ancak alacaklının seçim hakkını kullanabilmesi için borçluya ek süre vermesi zorunludur. Oysa kesin vadeli işlemlerde, vadenin dolması ile hem borçlu kendiliğinden temerrüde düşer hem de alacaklı ek süre tayinine gerek olmaksızın BK m. 106/II hükmü ile kendisine tanınmış olan seçim hakkını kullanabilir⁵⁰.

BK m. 106 hükmü uyarınca, borçlunun verilen ek süre içinde de borçlanılan edimi yerine getirmemesi halinde alacaklının, borçlanılan edimin aynen ifası ile birlikte gecikme tazminatını talep etmesi ya da bundan vazgeçtiğini borçluya derhal bildirmesi gereklidir. Buna göre alacaklının sözleşmeyi muhafaza ederek müspet zararın tazminini ya da sözleşmeden dönerek menfi zararın giderilmesini istemek şeklindeki ikinci seçimlik hakkının doğabilmesi, aynen ifa ile gecikme tazminatı istemekten vazgeçtiğini borçluya derhal bildirmesine bağlanmış görünmektedir. Olağan ya da belirli vadeli borç ilişkileri açısından isabetli olan bu sonuç, kesin vadeli borç ilişkileri söz konusu olduğunda tartışılabilir⁵¹. Zira kesin vadeli işlemlerin temel özelliği, taraf iradeleriyle tayin edilen kesin vadenin dolmasından sonraki ifa imkânının başlangıçta önlenmiş olmasıdır. Başka bir ifadeyle kesin vadeli işlemin tarafları, belirlenen tarihte gerçekleşmemiş olan ifanın, daha sonra artık talep

⁴⁹ TUNÇOMAĞ, 513; GAUCH/SCHLUEP, 181; FEYZİOĞLU, 254; HUGUENIN, 110; BECKER, 551.

⁵⁰ GUHL, 237; SCHWENZER, 450; FEYZİOĞLU, 259; EREN, 1070.

⁵¹ Kanunun lafzı esas alındığında vazgeçme beyanı BK m. 106'ya göre seçim hakkının kullanılması için zorunlu bir şart oluşturduğundan, aynen ifadan vazgeçmek isteyen alacaklının BK m. 106/II'de öngörülen seçim imkânını elde edebilmek için, BK m. 107 uyarınca ek süre vermek zorunda olmadığı hallerde de, borçluya vazgeçme beyanında bulunmak zorunda olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (EREN, 1072). Ancak bu sonucun kabulü, borçlu temerrüde düşer düşmez derhal ifadan vazgeçtiğini beyan etmemiş olan alacaklının, ifayı kabul mecburiyetinde kalacağı anlamına gelir. Oysa böyle bir çözüm, BK m. 107'de sayılmış olan hallerin mahiyeti ile bağdaşmamaktadır. Alacaklının ifa yerine tazminatı mı yoksa sözleşmeden dönme hakkını mı tercih edeceğini açıklamakta gecikmesi de borçlunun aleyhindedir. Bu gerekçelerle doktrinde BK m. 107'de belirtilen hallerde, borçlunun temerrüde düşmesi üzerine alacaklının dönme hakkını tercih etmiş sayılması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu şartlarda alacaklının aynen ifayı talep etmesi, kesin vadeli işlemler bakımından kesin vadeden feragati ifade eder. İfa talebinde bulunan alacaklının artık BK m. 107 hükmüne dayanma imkânı yoktur, ancak ek süre vererek sözleşmeden dönebilir ya da ifa yerine tazminat isteyebilir (OĞUZMAN/ÖZ, 424; GUHL, 233). Yargıtayın "kesin vade geçtikten sonra alacaklının BK m. 106'da sözü edilen seçimlik haklardan hangisini tercih ettiğini açıklamaması durumunda, kural olarak akdin ifasını ve gecikmeden doğan zararlarını istediğinin kabulü gerekir" şeklindeki kanaatimizce kesin vadeli işlemlerin mahiyetine uygun olmayan kararı için bkz. Yarg. 15. HD., 2002/423 E., 2002/2813 K., 27.5.2002 T. (www.kazanci.com.tr).

edilmeyeceği hususunda uzlaşmışlardır⁵². Bu duruma dayanılarak kesin vadeli işlemlerde, tarafların BK m. 106/II hükmündeki karineyi de değiştirmiş oldukları kabul edilmelidir. Böylece aynen ifadan vazgeçtiğini derhal beyan etmesine gerek olmaksızın, alacaklının ikinci seçimlik hakkı doğacak ve alacaklı, sözleşmeyi muhafaza ederek müspet zararının tazminini veya sözleşmeden dönerek menfi zararının tazminini talep imkânlarından yararlanabilecektir⁵³.

B. Kesin Vadeli İşlemlerde İmkânsızlık

İmkânsızlık kavramı, kesin vadeli işlemlerde, ifanın kararlaştırılan vade veya sürede gerçekleştirilmemesinin müeyyidesi olarak gündeme gelmektedir. Esasen doktrinde, kesin vadeli işlemlerin “mutlak kesin vadeli işlemler” ve “nispi kesin vadeli işlemler” şeklinde sınıflandırılması ve mutlak kesin vadeli işlemlerde sonraki ifanın imkânsızlık hükümlerine tabi tutulması görüşü üzerinde fikir birliği sağlanmış değildir. Bununla birlikte özellikle edimin kararlaştırılan ifa zamanında ortaya çıkan geçici imkânsızlık sebebiyle yerine getirilemediği kesin vadeli işlemler bakımından, geçici imkânsızlığın sürekli imkânsızlık kabul edilerek BK m. 117 hükmünün uygulanması fikri, çoğunlukla kabul görmektedir⁵⁴.

1. Genel Olarak İmkânsızlık Kavramı

İmkânsızlık basitçe edimin ifa edilememesi veya ifa edilemez hale gelmesini ifade eder. Edimin hangi durumlarda imkânsız olacağı hususu tartışmalı olmakla birlikte, imkânsızlık kavramının dar yorumlanması ve imkânsızlığın daha ziyade edim sonucuna ilişkin olması gerekliliği kabul edilmektedir⁵⁵. İmkânsızlık, mantıki imkânsızlık, fiili imkânsızlık ya da hukuki imkânsızlık şeklinde ortaya çıkabilir⁵⁶. Mantık kurallarının bir edimin yerine getirilmesini mümkün görmediği hallerde, imkânsızlık mantıkidir⁵⁷. Mantıkta “imkân” kavramı “mümkün olan şeyin niteliği”ni gösterdiğine göre olabilme, gerçekleşebilme niteliğinin bulunmaması durumu, imkânsızlığı ifade eder⁵⁸. Fiili imkânsızlıkta, tabiat kanunlarına göre ve dolayısıyla mantıken mümkün olan bir şeyin, fiilen imkânsız olması söz konusudur. Burada edim konusu şey yok olmuş değildir, bununla birlikte edimin yerine getirilmesi hiçbir makul kimseden ve borçludan da istenemez hale gelmiş, edimin ifası imkânı

⁵² GUHL, 220; EREN, 1069; FEYZİOĞLU, 259; GAUCH/SCHLUEP, 26.

⁵³ TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, 1283; SELİÇİ, 107; FEYZİOĞLU, 262.

⁵⁴ OĞUZMAN/ÖZ, 315; von TUHR/ESCHER, 96; DURAL, 104; EREN, 998.

⁵⁵ BECKER, 461; EREN, 995.

⁵⁶ SCHWENZER, 431; EREN, 995; FEYZİOĞLU, 172; HUGUENIN, 91.

⁵⁷ DURAL, 8.

⁵⁸ EREN, 995.

fiili ve pratik sebeplerle ortadan kalkmıştır⁵⁹. Hukuki imkânsızlık halleri ise edimin yerine getirilmesine mantık kurallarının ya da fiili durumların engel olmadığı, ancak emredici bir hukuk normunun, edimin yerine getirilmesini yasakladığı hallerdir⁶⁰. Hukuki imkânsızlığın kaynağı bir hukuk normudur, başka bir ifadeyle hukuki imkânsızlıkta, edimin yerine getirilmesini bir hukuk normu engellemektedir⁶¹.

Borçlar Kanununda imkânsızlık, sözleşmenin kurulması aşamasında, sözleşme serbestisinin sınırlarından birini oluşturur. BK m. 20 hükmü uyarınca, yapıldığı sırada konusu imkânsız olan sözleşme batıldır. Sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkan imkânsızlık ise, borçlunun imkânsızlık durumunun ortaya çıkışından sorumlu tutulup tutulamayacağına bağlı olarak, ya borcu sona erdiren bir sebeptir (BK m. 117) ya da borç ilişkisinin ihlal edilmesidir (BK m. 96 vd).

BK m. 20/I anlamında imkânsızlık, edimin ifasının sözleşmenin kurulduğu anda mevcut objektif ve sürekli bir engel sebebiyle mümkün olmamasıdır⁶². Buna göre başlangıçtaki imkânsızlıktan söz edilebilmesi için, edimin objektif ve sürekli olarak imkânsız olması gerekir ki bu da, edimin sözleşmenin yapıldığı anda, borçlu da dâhil olmak üzere hiç kimse tarafından ifa edilemeyecek nitelikte olmasını ifade eder⁶³. Başlangıçtaki imkânsızlık, sözleşmenin hükümsüzlüğü sonucunu doğurur. Sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkan imkânsızlık hallerinden ilki, BK m. 117 ile düzenlenmiş olan, borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlıktır. Borçlanılan edimin yerine getirilmesinin, sonradan ortaya çıkan olaylar sebebiyle objektif ve sürekli olarak mümkün olmaması durumunda, edimin imkânsızlaşmasına yol açan sebepler borçluya yükletilemediği takdirde, borç sona erer⁶⁴. İmkânsızlığın ortaya çıkmasına borçlunun kendi kusuru ile sebep olması ise, borç ilişkisinin ihlal edilmesidir ve BK m. 96 vd hükümlerinde düzenlenmiştir. Bu anlamda kusurlu ifa imkânsızlığı, edimin yerine getirilmesinin sözleşmenin geçerli olarak kurulmasından

⁵⁹ DURAL, 9, EREN, 995; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, 1210.

⁶⁰ Edimin yerine getirilmesini yasaklayan bir hukuk normunun mevcudiyeti sebebiyle ortaya çıkan imkânsızlığın “dar anlamda hukuki imkânsızlık” olarak sınımlendirilmesine de rastlanmaktadır. İmkânsızlık, mantiki ve hukuki imkânsızlık şeklinde sınıflandırıldığı takdirde, dar anlamda hukuki imkânsızlık bir mantiki imkânsızlık türü olarak değerlendirilir. Mantıken imkânsız sayılan hallerin yanı sıra mantıken mümkün olmasına rağmen, genel hayat tecrübelerine göre, borçlunun ancak iktisadi durumunu ya da hayat ve sıhhatini tehlikeye sokarak yerine getirebileceği edimleri de ihtiva eden bir diğer imkânsızlık hali ise geniş anlamda hukuki imkânsızlık başlığı altında incelenmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. DURAL, 15 vd.

⁶¹ DURAL, 10; SCHWENZER, 431; BECKER, 51; von TUHR/ESCHER, 94; EREN, 996.

⁶² SCHWENZER, 433; FEYZİOĞLU, 174; BAŞPINAR, 111; EREN, 295.

⁶³ OĞUZMAN/ÖZ, 78; SCHWENZER, 432; LARENZ, 99; HUGUENIN, 91; BAŞPINAR, 116; ALTUNKAYA, 103.

⁶⁴ HUGUENIN, 93; FEYZİOĞLU, 174; EREN, 1252.

sonra, borçlunun kusurlu bir davranışı sebebiyle sürekli ve kesin olarak imkânsız hale gelmesidir⁶⁵. Borcun imkânsızlık sebebiyle kısmen veya tamamen ifa edilmemesine kendi kusuruyla yol açmış bulunan borçlu, alacaklının bu durumdan kaynaklanan zararını gidermekle yükümlü olur⁶⁶.

2. Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmemenin Sonucu Olarak İmkânsızlık

Edimin kararlaştırılan ifa zamanında yerine getirilmemesinin ifa imkânsızlığı sonucunu doğurması, sonraki ifanın sözleşmenin amacının gerçekleştirilmesine hizmet etmediği mutlak kesin vadeli işlemlerde söz konusudur.

Kesin vadeli işlemlerde ifa zamanı ile edim arasında kurulan ilişki, zamanında ifa etmemenin, zaman yönünden kısmi imkânsızlık oluşturup oluşturamayacağı tartışmasına yol açmıştır. Kesin vadeli işlemler, edimin yalnızca geçici bir süre için imkânsızlaştığı durumlarda da özellik gösterir.

a. Mutlak Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmemenin Hükümü

Türk-İsviçre hukuk sisteminde bir görüş, mutlak kesin vadeli işlemler bakımından, zamanında ifa etmeme durumunun imkânsızlık hükümlerine tabi tutulmasını reddetmektedir. Buna göre BK m. 107/3 hükmü karşısında, kesin vadeli işlemlerin mutlak kesin vadeli işlemler ve nispi kesin vadeli işlemler şeklinde ikiye ayrılması gereksizdir. BK m. 107/3 ile yapılan düzenleme, ifanın gecikmesi durumunda, söz konusu işlemin mutlak kesin vadeli bir işlem olması halinde dahi, temerrüt hükümlerinin uygulanmasını gerektirir. İşlemin mutlak kesin vadeli olduğundan bahisle imkânsızlık hükümlerine tabi tutulması kabul edilemez, zira kanun koyucu, anılan hükümlerle sadece sonradan ifa için bir ek süre tayin edilmesinin gerekli olmadığını göstermektedir. Aynen ifanın yapıp yapılamayacağı hususu ise alacaklının iradesine bırakılmıştır. Mutlak kesin vadeli işlemlerde zamanında ifa etmemenin imkânsızlıkla sonuçlanacağını kabulü halinde ise sözleşme kendiliğinden sona erecek ve artık alacaklının, sonraki ifayı talep etme hakkı kalmayacaktır. Oysa kanundaki düzenleme dikkate alındığında, alacaklının bir ek süre tayin etmesi gerekmeksizin aynen ifa talebinde de bulunabilmesi, aynen ifayı istemediği takdirde ise BK m. 106/II uyarınca sözleşmeden döndüğünü beyan etmesi gerekir⁶⁷.

Kanaatimizce mutlak kesin vadeli işlemlerde, kararlaştırılan ifa zamanı edimin bir unsuru haline getirilmiş olduğu için, bu zamanın ifa gerçekleştirilmeksizin geçirilmesi, bundan sonra artık ifanın gerçekleştirilememesi sonucunu doğurur. Kesin

⁶⁵ FEYZİOĞLU, 175; EREN, 994.

⁶⁶ HUGUENIN, 93; SCHWENZER, 438.

⁶⁷ SELİÇİ, 94; ALTUNKAYA, 125; von BUREN, 372; AKINCI, 207.

vadeli işlemlerin ayırt edici özelliği, taraf iradelerinin sonraki ifayı daha başlangıçtan engellemek yönünde olması, başka bir ifadeyle tarafların vadede ifa edilmeyen edimin daha sonra ifasının mümkün olmayacağı hususunda anlaşmalarıdır⁶⁸. Mutlak kesin vadeli işlemlerde böyle bir anlaşma, sonraki ifanın, alacaklının sözleşmeden beklediği menfaati elde etmesini sağlamayacağını da gösterir. Tarafların edimi kesin bir vadeye bağlamak hususunda karar almalarına gerek olmaksızın, sözleşmenin mahiyetinden, edimin belirlenen vadede ifa edilmesinin zorunlu olduğunun anlaşıldığı işlemler bakımından da durum aynıdır. Böylece mutlak kesin vadeli işlemlerde, vadeden sonra gerçekleştirilecek ifa, sözleşmenin kurulması ile ulaşılmak istenen amaca hizmet etmeyecektir⁶⁹. Esasen edimin bir unsuru haline getirilen ifa zamanı geçtikten sonra yerine getirilmek istenen edim, artık sözleşme ile kararlaştırılmış olan edim de değildir. İfanın sözleşmede belirtilmiş olan zamanda gerçekleştirilmemiş oluşu, edimin niteliğini değiştirmiştir⁷⁰. Bu sebeple mutlak kesin vadeli işlemlerde, kesin vadenin geçirilmesinden sonra artık sözleşmenin konusunu oluşturan edimin ifa edilmesi mümkün değildir, vadenin geçmesiyle edim imkânsızlaşmıştır⁷¹.

b. Kesin Vadeli İşlemlerde Zaman Yönünden Kısmi İmkânsızlık

Edimin tamamının değil de bir kısmının yerine getirilememesi, başka bir ifade ile imkânsızlık durumunun edimin bir kısmına ilişkin olması halinde, kısmi imkânsızlıktan bahsedilir⁷². Kısmi imkânsızlığın ön şartı, edimin bölünebilir edim niteliği taşımasıdır. Bölünebilirlik niteliğinin varlığı ise esas olarak, borçlanılan edimin yapısı ve değeri ile tahsis edildiği amaca, yani taraf iradelerine bağlıdır⁷³.

Doktrinde hâkim görüş, imkânsızlıktan sadece edim konusunun imkânsızlaşmasını anlamaktadır⁷⁴. Bununla birlikte, edimin konu yer ve zaman olmak üzere üç unsuru

⁶⁸ ALTUNKAYA, 121; GAUCH/SCHLUEP, 36; DURAL, 98; TUNÇOMAĞ, 517; von TUHR/ESCHER, 151; FEYZİOĞLU, 259; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, 1072.

⁶⁹ LARENZ, 239; DURAL, 103; SCHWENZER, 451; OĞUZMAN/ÖZ, 422; ALTUNKAYA, 123.

⁷⁰ DURAL, 96; LARENZ, 239; TUNÇOMAĞ, 517.

⁷¹ TUNÇOMAĞ, 517; GUHL, 220; DURAL, 103; SELİÇİ, 93. Mutlak kesin vadeli işlemlerde kararlaştırılan ifa zamanının ifa gerçekleştirilmeksizin geçirilmesiyle ortaya çıkan imkansızlığın fiili imkansızlık (tatsächliche Unmöglichkeit) olduğu yönünde bkz.: SCHWENZER, 431. İfanın kararlaştırılan vadede gerçekleştirilmeyişinin sonucu olarak edimin imkansızlaşması durumunda, imkansızlığın niteliğine göre BK m. 117 ya da BK m. 96 vd. hükümlerinin uygulanması gerekir (GAUCH/SCHLUEP, 172).

⁷² SCHWENZER, 442; HUGUENIN, 96; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, 1218; EREN, 999; DURAL, 90; ALTUNKAYA, 127.

⁷³ TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, 1218; ALTUNKAYA, 128; EREN, 999; HUGUENIN, 96.

⁷⁴ ALTUNKAYA, 136; DURAL, 96; EREN, 999; FEYZİOĞLU, 172.

bulduğunu, edimin bu unsurlara uygun olarak yerine getirilememesi halinde kısmi imkânsızlığın söz konusu olacağını ileri süren bir görüş de mevcuttur. Buna göre mesele edimin ifa edilip edilemediği değil, her bakımdan ifa edilip edilemediğidir. Dolayısıyla yerinde ve zamanında ifa edilememiş olan edim de, her bakımdan yerine getirilmiş sayılamayacağı için, kısmen imkânsızlaşmış olur⁷⁵. Edimin konu yer ve zaman olmak üzere üç unsurdan oluştuğunun kabulü halinde, ifa zamanının geçirilmesi, iki farklı sonuç doğurabilir. Bazı durumlarda edimin belirli bir zamanda ifası o kadar önemlidir ki ifa zamanının geçirilmesi, edimi konusu yönünden de tamamen değiştirir ve sonraki ifa imkânsızlaşır. Burada artık tam imkânsızlık hükümlerinin uygulanması gereklidir. Buna karşılık bazı durumlarda ifa zamanının geçirilmiş olması, konu yönünden bir değişiklik yaratmaz. Sonradan ifa edilmiş olmakla birlikte edim, sözleşmede kararlaştırılmış olan edimdir ve kararlaştırılan zamandan sonra yapılan ifa da, alacaklının menfaatine hizmet etmektedir. Burada tam imkânsızlıktan söz edilemez. Ancak zamanında ifa edilemeyen edimin, her bakımdan ifa edilmiş olduğu da söylenemez. Zamanında ifa edilmediği için edim eksik olarak yerine getirilmiştir. Bu da kısmi imkânsızlığa sebebiyet verir⁷⁶.

Kanaatimizce edimin geç ifa edilmiş olmasının sonucu, kısmi imkânsızlık değil temerrüttür. İfa zamanının edimin bir unsuru olduğunun kabulü ile temerrüdün bir kısmi imkânsızlık hali olarak değerlendirilmesi ise, imkânsızlık ancak edimin konusunun ifa edilemez hale gelmesi durumunda söz konusu olabileceğinden, kabul edilemez⁷⁷. Kısmi imkânsızlık, edimin bir kısmının imkânsızlaşmasını ifade eder. Oysa ifa zamanı, kural olarak “edimin bir kısmı” değildir, edimin esaslı bir unsurunu oluşturmaz⁷⁸. Edimin belirli bir zamanda ifa edilmemiş olması da, kural olarak edimin o andan sonra artık ifa edilemeyeceği anlamına gelmez. Gecikmiş de olsa ifa, alacaklının sözleşmeyi yapmaktaki amacına ulaşmasına aynı derecede hizmet ettiği sürece, imkânsızlıktan bahsedilmesi isabetli değildir. Kaldı ki temerrüdün kısmi imkânsızlık kapsamında ele alınmasına, iki müessesenin yapıları da engel teşkil eder. Temerrüdün ön şartı, aynen ifanın mümkün olmasıdır. İmkânsızlık ise edimin ifa edilemez hale gelmesini gerektirir. Hal böyle olunca “imkânsızlığın olduğu yerde temerrüt olmaz”⁷⁹.

⁷⁵ PALANDT/HEINRICHS, §275, Nr. 6.

⁷⁶ PALANDT/HEINRICHS, §275, Nr. 6.

⁷⁷ ALTAŞ, 34; ALTUNKAYA, 136; DURAL, 97.

⁷⁸ ALTUNKAYA, 136; DURAL, 97.

⁷⁹ İmkânsızlıkla temerrüt arasındaki fark, birincisinde ifanın kesin olarak imkânsız hale gelmesine karşılık temerrütte ifanın mümkün olması, ancak gerçekleşmesinin zaman yönünden borca aykırı olarak gecikmiş bulunmasıdır. İmkânsızlık borçlu temerrüdünü engeller (EREN, 1046; SCHWENZER, 433).

Mutlak kesin vadeli işlemler, gecikmiş ifanın kısmi imkânsızlık kapsamına dâhil edilip edilmeyeceği tartışmasında önem taşır; zira bu işlemlerde, ifa zamanı edimin esaslı bir unsurunu oluşturmaktadır. Kararlaştırılan ifa zamanının ifa gerçekleştirilmeksizin geçirilmiş olması, mutlak kesin vadeli işlemin konusunu oluşturan edimin imkânsızlaşması sonucunu doğurur⁸⁰. Bununla birlikte belirtilmelidir ki burada söz konusu olan kısmi imkânsızlık değildir. Mutlak kesin vadeli işlemlerde ifa zamanının geçirilmesi, edimin bütünü ile ifa edilemez hale gelmesi anlamını taşır ve tam imkânsızlığa yol açar⁸¹.

c. Kesin Vadeli İşlemlerde Geçici İmkânsızlığın Sürekli İmkânsızlığa Dönüşmesi

İfa zamanının edimin esaslı bir unsuru haline getirilmiş olması sebebiyle mutlak kesin vadeli işlemler, geçici imkânsızlığın söz konusu olduğu durumlarda da özellik arz eder.

Edimin ifa edilmesi gereken süreç içerisinde ortaya çıkarak ifanın gerçekleştirilmesini engelleyen durumun niteliği, imkânsızlığın sürekli mi yoksa geçici mi olduğunu belirlemektedir. Sürekli imkânsızlıkta ifa süreci içerisinde ortaya çıkan engeller, edimin sonradan ifa edilebilmesi imkânını da tamamen ortadan kaldırmaktadır⁸². Geçici imkânsızlıkta ise ifayı engelleyen durum devamlı değildir; engelin ortadan kalkmasının ardından edimin ifa edilmesi mümkün hale gelecektir⁸³.

Geçici imkânsızlık, kural olarak ifa imkânsızlığına değil, borçlu temerrüdüne sebep olur⁸⁴. Bununla birlikte sonraki ifanın sözleşme ile ulaşılmak istenen amaca hizmet etmeyeceği bazı durumlarda, geçici imkânsızlığın sürekli imkânsızlık hükümlerine tabi tutulması gerekir⁸⁵. Geçici imkânsızlığın ne kadar devam edeceğinin belli olmadığı ve bu belirsizliğin sözleşmenin amacını tehlikeye düşürdüğü borç ilişkileri ile alacaklının edimin sonradan yerine getirilmesinde bir menfaatinin kalmadığı durumlarda, sözleşmenin amacı gerçekleşemez hale gelmektedir. Zamanın geçmesi ile edimin sözleşmede kararlaştırılandan tamamen farklı bir nitelik kazanması

⁸⁰ TUNÇOMAĞ, 517; SELİÇİ, 93; DURAL, 103; LARENZ, 239.

⁸¹ DURAL, 98.

⁸² ALTUNKAYA, 118; SCHWENZER, 433; DURAL, 100; HUGUENIN, 91; EREN, 998; OĞUZMAN, 315.

⁸³ DURAL, 100; SCHWENZER, 433; OĞUZMAN, 315; EREN, 998; ALTUNKAYA, 120.

⁸⁴ HUGUENIN, 91; SCHWENZER, 433; DURAL, 101.

⁸⁵ SCHWENZER, 433; DURAL, 101; EREN, 998; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, 1216; OĞUZMAN/ÖZ, 315; ALTUNKAYA, 120.

durumunda da, netice itibarıyla sözleşme ile güdülen amacın elde edilebilmesi imkânı ortadan kalkmaktadır⁸⁶. Böylece imkânsızlık yaratan engelin ortadan kalkmasından sonra ifa mümkün olsa bile, sonraki ifa sözleşmenin amacının elde edilebilmesi bakımından bir anlam taşımadığı takdirde, artık alacaklının sözleşme ile bağlı tutulması dürüstlük kuralına aykırı olacağından, geçici imkânsızlık sürekli imkânsızlık gibi değerlendirilir⁸⁷.

Taraflarca ifanın kesin olarak belirlenmiş bir tarihte gerçekleştirilmesinin kararlaştırılmış olduğu, bununla birlikte sonraki ifanın da alacaklının tatmin edilmesi sonucunu doğuracağı nispi kesin vadeli işlemler bakımından, edimin belirli bir süre ifa edilemez hale gelmesinin hükmü temerrüttür⁸⁸. Zira nispi kesin vadeli işlemlerde kesin bir vade kararlaştırılmış oluşu, alacaklının ifayı talep edebilme imkânının zaman yönünden sınırlandığı anlamına gelmez; belirlenen vade veya süre yalnızca, borçlunun edimini ifa edebileceği zamanı gösterir. Alacaklı, sonraki ifa menfaatine hizmet ettiği sürece, her zaman ifa talebinde bulunabilir⁸⁹. Mutlak kesin vadeli işlemlerde ise durum farklıdır. Burada zaman, artık edimin esaslı bir unsuru haline gelmiştir. Kararlaştırılan ifa zamanı geçirildikten sonra edimin yerine getirilebilmesi mümkün değildir. Zaman yönünden ihlal, konu yönünden de ihlal niteliği taşır ve sonraki ifa, borç ilişkisi ile güdülen amacın elde edilmesini sağlamaz⁹⁰. Böylece mutlak kesin vadeli işlemlerde, kararlaştırılan zamanda gerçekleştirilmeyen ifanın sürekli biçimde imkânsızlaşmış olduğu kabul edilmelidir⁹¹.

VI. SONUÇ

Kesin vadeli işlemler, taraflarca, borçlanılan edimin belirli bir vadede veya belirli bir süre içinde ifa edilmesinin ve sonraki ifanın kabul edilmeyeceğinin kesin olarak kararlaştırıldığı işlemlerdir.

Kesin vadeli işlemin varlığından söz edilebilmesi için öncelikle edimin yerine getirileceği vade veya sürenin kesin olarak belirlenmesi gerekir. Ancak böyle bir belirlemenin yapılmış olması, tek başına işlemin kesin vadeli işlem olduğunun kabulü için yeterli değildir. Kesin vadeli işlemin ayırt edici özelliği, taraflarca edimin

⁸⁶ EREN, 998; OĞUZMAN/ÖZ, 315; TUNÇOMAĞ, 148; DURAL, 102.

⁸⁷ OĞUZMAN/ÖZ, 315; von TUHR/ESCHER, 96; DURAL, 104; EREN, 998.

⁸⁸ LARENZ, 283; ALTUNKAYA, 122; DURAL, 103.

⁸⁹ SELİÇİ, 94; HUGUENIN, 91; EREN, 1069.

⁹⁰ ALTUNKAYA, 123; BECKER, 465; SELİÇİ, 93; HUGUENIN, 91; DURAL, 103; TUNÇOMAĞ, 517.

⁹¹ EREN, 998; DURAL, 103; TUNÇOMAĞ, 517; von TUHR/ESCHER, 96; HUGUENIN, 91; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, 1217.

Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt Ve İmkânsızlık

mutlaka kararlaştırılan vade veya sürede ifa edilmesi gerekliliği üzerinde anlaşmaya varılmış olması, böylece kesin olarak belirlenmiş vade veya süre geçirildikten sonra yapılacak ifanın, daha başlangıçta engellenmesidir.

Kesin vadeli işlemler, ifa zamanı ile edim arasında kurulan ilişkinin mahiyetine göre ikiye ayrılır. Mutlak kesin vadeli işlemlerde zaman, edimin muhtevasına dâhil edilmiş, edimin unsurlarından biri haline getirilmiştir. Sözleşmenin amacı ve alacaklının sözleşmeden beklediği menfaati elde edebilmesi, ifanın zamanında gerçekleştirilmesine bağlıdır. Nispi kesin vadeli işlemler ise ifa için kesin bir tarihin kararlaştırıldığı, ancak borçlanılan edimin sonradan ifasının da mümkün olduğu işlemlerdir. Bu tür işlemlerde her ne kadar taraf iradeleri ifanın belirlenen kesin bir vadede ya da süre içerisinde gerçekleştirilmesine yönelmiş ise de, belirlenen tarihten sonra gerçekleşecek ifa, gecikmiş olmasına rağmen, alacaklının menfaatine hizmet eder.

Taraflarca kararlaştırılan kesin vadenin ifa gerçekleşmeksizin geçirilmesinin sonucu, kesin vadenin mutlak mı yoksa nispi mi olduğuna göre değişir. Sonraki ifanın borca aykırı olmasına sebebiyet veren anlaşmanın, yalnızca ifanın tarzına ilişkin bir anlaşma olma niteliği taşıdığı nispi kesin vadeli işlemlerde, edimin kararlaştırılan zamanda ifa edilmemesinin sonucu temerrüttür. BK m. 101/II hükmü, kesin vadeli işlemlerde borçlunun, ihtara lüzum olmaksızın temerrüde düşeceğini öngörmektedir. Buna göre sözleşmede ifa zamanı olarak tayin edilen günün gelmesi, temerrüt halinin doğumu için yeterlidir. Nispi kesin vadeli işlemlerde temerrüt, iki bakımdan özellik arz eder. Öncelikle iki tarafa tam borç yükleyen sözleşmeler bakımından geçerli olan genel kuralın aksine, nispi kesin vadeli sözleşmenin alacaklısı, borçluya borcu ifa etmesi için uygun bir ek süre tayin etmek zorunda olmaksızın seçim hakkını kullanabilir. BK m. 106 hükmü uyarınca, borçlunun verilen ek süre içinde de borçlanılan edimi yerine getirmemesi halinde, alacaklının, borçlanılan edimin aynen ifası ile birlikte gecikme tazminatını talep etmesi ya da bundan vazgeçtiğini borçluya derhal bildirmesi gereklidir. Böylece alacaklının sözleşmeyi muhafaza ederek müspet zararın tazminini ya da sözleşmeden dönerek menfi zararın tazminini istemek şeklindeki ikinci seçimlik hakkının doğabilmesi, vazgeçme beyanına bağlanmış olmaktadır. Nispi kesin vadeli işlemlerde temerrüdün ikinci özelliği bu noktada ortaya çıkar. Bu işlemlerin esası, tarafların belirlenen tarihte gerçekleşmemiş olan ifanın, daha sonra artık talep edilmeyeceği hususunda uzlaşmış oluşlarıdır. Bu sebeple kesin vadeli işlemlerde, BK m. 106/II hükmündeki karinenin de değiştirilmiş olduğu ve alacaklının ikinci seçimlik hakkının, aynen ifadan vazgeçtiğini derhal beyan etmesine gerek olmaksızın doğacağı kabul edilmelidir.

Kesin vadeli işlemlerin ikinci türünü oluşturan mutlak kesin vadeli işlemlerde, ifa zamanının edimin unsuru haline getirilmiş olması sebebiyle, sonraki ifa artık sözleşmenin amacına ve dolayısıyla alacaklının sözleşmeden beklediği menfaati elde etmesine hizmet etmez. Esasen mutlak kesin vadeli işlemde ifa zamanından sonra gerçekleştirilmek istenen edim, artık sözleşme ile kararlaştırılmış olan edim de değildir. İfanın sözleşmede belirtilmiş olan zamanda gerçekleştirilmemiş oluşu, edimin niteliğini değiştirmiştir. Böylece mutlak kesin vadeli işlemlerde kesin vadenin geçirilmesinden sonra, artık sözleşmenin konusunu oluşturan edimin ifa edilmesi mümkün değildir, vadenin geçmesiyle edim imkânsızlaşmıştır.

KISALTMALAR:

BK	: Borçlar Kanunu
bkz.	: bakınız
dpn.	: dipnot
E.	: Esas
HD.	: Hukuk Dairesi
K.	: Karar
m.	: madde
T.	: Tarih
Yarg.	: Yargıtay

KAYNAKÇA:

- AKINCI, Ş.** : Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler, Konya 2003.
- ALTAŞ, H.** : Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık, Ankara 1991 (yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- ALTUNKAYA, M.** : Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı, Ankara 2005.
- BAŞPINAR, V.** : Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı, Ankara 1998.
- BECKER, H.** : Obligationenrecht I. Abteilung Allgemeine Bestimmungen Art. 1-183, Bern 1941.
- DURAL, M.** : Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık, İstanbul 1976.
- EREN, F.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2006.
- FEYZİOĞLU, F. N.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II, İstanbul 1977.
- FIKENTSCHER, W.** : Schuldrecht, Berlin 1976.
- GAUCH, P.**
- /SCHLUEP, W.** : Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Band II, Zürich 1995.
- GUHL, T.** : Das Schweizerisches Obligationenrecht, Zürich 1991.
- HUGUENIN, C.** : Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Zürich 2006.
- LARENZ, K.** : Lehrbuch des Schuldrechts, Band I, Allgemeiner Teil, München 1979.
- MEDICUS, D.** : Schuldrecht I Allgemeiner Teil, München 2005.
- OĞUZMAN, M.**
- K./ÖZ, M. T.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2005.
- PALANDT, O.** : Bürgerliches Gesetzbuch, München 2002.
- SCHWENZER, I.** : Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Bern 2006.

Kesin Vadeli İşlemlerde İfa Etmeme: Temerrüt Ve İmkânsızlık

- SELİÇİ, Ö.** : “Kesin Vadeli İşlemler”, MHAD 1968, S. 3, s. 92-107.
- TEKİNAY, S.**
- /AKMAN, S**
- /BURCUOĞLU, H.**
- /ALTOP, A.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1988.
- TUNÇOMAĞ, K.** : Borçlar Hukuku, 1. Cilt Genel Hükümler, İstanbul 1976.
- von BUREN, B.** : Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Zürich 1964.
- von TUHR, A.**
- /ESCHER, A.** : Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Zürich 1974.
- www.kazanci.com.tr (son erişim tarihi: 10.03.2009).

BOŞ